

Hoewel al meer dan dertig jaar opgenomen in wet- en regelgeving, is het nog steeds niet duidelijk wat de 'intrinsieke waarde' van dieren is. Officieel betekent het dat het dier, onafhankelijk van de mens, een eigen (= intrinsieke) waarde heeft, maar als je er goed over nadenkt, is dat een cirkelredenering. Want wie bepaalt die waarde?

Vanwege de leegheid van het begrip wordt intrinsieke waarde volgens **Rypke Zeilmaker** alleen gebruikt om de keuzes van mensen die in de praktijk met dieren omgaan, te beperken. Het gaat helemaal niet om de dieren, maar om het domesticeren van boeren en buitenlui.

**Intrinsieke waarde
gaat niet om dieren,
maar om betutteling**

Kop zonder kip

„Nu zijn ze normaal, net als wij.“ Zo eindigt de satirische tekenfilm South Park, wanneer Japanse walvisslachters gaan leven naar de mores van Sea Shepherd-activisten die zich tegen walvisjacht keren. Ze stoppen met het slachten van walvissen en gaan zich met samoerai-zwaarden uitleven op koeien, varkens en kippen, het dierlijke stapelvoedsel van de Westerling. Sea Shepherd kreeg onlangs 900.000 euro van de Postcodeloterij, om walvisjagers te terroriseren. Als er in de praktijk al een 'intrinsieke waarde' van 'de' dieren bestaat, dan lijkt die in de praktijk hoogst gekleurd en niet gespeend van tegenstrijdigheid. Terwijl rond de kerst wild zwijn bij Lidl de winkel uit vliegt, schaft staatssecretaris Sharon Dijksma de vrije jacht op wild waarschijnlijk af in de nieuwe Wet natuurbescherming. Terwijl de zwarte rat sinds 2007 op de Rode Lijst voor bedreigde zoogdieren staat, wordt hij bestreden wanneer hij zich vestigt op plekken die wij ongewenst vinden. Hypocrisie is de smeerolie van het sociale verkeer. Wat steekt, is de willekeur om een abstractie als intrinsieke waarde te gebruiken om andersdenkenden te betuttelen. De betuttelaars kunnen op basis van emotie en met miljoenen euro's campagnegeld van de Postcodeloterij een vermeend 'dierwelzijn' verabsoluteren boven alle andere belangen. Boeren, veehouders, vissers en jagers, die handelen op basis van informatie uit de praktijk, krijgen daarvoor de nog steeds uitdijende rekening gepresenteerd. Je kan het ook omkeren: door het aanhoudende campagne geweld komt de intrinsieke waarde van mensen steeds meer in gevaar. Dat wil zeggen hun vrijheid om zelf de vele belangen af te wegen en keuzes te maken in de omgang met dieren. Misschien wordt het tijd voor een 'Beter Leven'-ster voor voedselproducenten, die zegt: 'De producent is niet benadeeld en staat volledig achter zijn product.'

EXPERIMENT

De filosofen Josef Keulartz en Jac Swart gaven in 2009 als definitie van intrinsieke waarde 'dat dieren een eigen, zelfstandige waarde hebben. Los van

de gebruikswaarde die de mens er aan toekent'. Een waarde dus die los staat van het nut voor ons. Die moet dus objectief vast te stellen zijn, anders is het een cirkelredenering. Kan dat? Om dat te achterhalen, heb ik een experiment uitgevoerd rond de vraag of de intrinsieke waarde opweegt tegen het recht om als individu een leven van een dier te nemen. Dat lijkt me toch wel de grootste inbreuk op een intrinsieke waarde die je kunt doen.

Ter voorbereiding heb ik eerst Eating Animals van Jonathan Safran Foer gelezen. Daarin probeert hij de lezer te overtuigen van de barbaarsheid van het eten van vlees met alle argumenten die erbij horen en die we kennen van Wakker Dier en verwante politici. Koeien waarvan een op tien levend wordt gevild, omdat het schietmasker een statistische faalfactor heeft. Kippenvlees dat met water aan

Wat is de waarde van de koe, onafhankelijk van haar nut voor de mens?

volume moet winnen voor de verkoop en de mentale afstomping van mensen in slachthuizen. Volgens de schrijver-filosoof zijn er maar twee opties: stoppen met vlees eten of jezelf afsluiten voor de realiteit.

De vraag die ik met mijn experiment wil beantwoorden is, of dat werkelijk zo is en of er geen andere opties zijn. Als proef op de som heb ik vleeskippen aangeschaft, Brahma's, en opgefokt tot slachtgewicht. De kip is als instapmodel voor doorleefde carnivorie het eenvoudigst te houden. Ik heb ze namen gegeven, waarmee ik ze een intrinsieke waarde heb verleend als individu. Bovendien was ik maandenlang getuige van hun gedrag en individualiteit.

DOORLEEFDE KEUZE

Zijn ze op gewicht, dan volgt de grote dag. Bij aarzeling met het mes wint

Safran Foer, je bent geen ware vleeseter die als consequentie de dood van een ander dier onder ogen wilt zien. Je ontzegt jezelf het recht om stilzwijgend met die praktijk in te stemmen en veroordeelt jezelf tot een vegetarische of zelfs veganistische leefwijze. Maak je daarentegen een doorleefde keuze om zelf te slachten en de dood van het dier onder ogen te zien, dan is dat de uiting van een menselijke waarde. Het is een carnivoor antwoord op de uitdaging van Safran Foer: een 'derde' weg, waarbij je zelf kiest hoe je als individu met dieren omgaat. Die intrinsieke waarde van de mens om zelf te kiezen, acht ik hoger dan het gebruik van een vaag begrip als intrinsieke waarde van het dier als moreel uitgangspunt om mij voor te schrijven hoe ik mijn dieren moet behandelen. Het vlees van de door mezelf opgefokte

Ongemakkelijke waarheid: sociale, slimme varkens voeren tot bloedens toe een rangordestrijd

kippen smaakte trouwens fantastisch lekker.

BETERE DOOD-STER

Tot zover het experiment. De vraag is wat betuttelaars van de Dierenbescherming het recht geeft om hun 'Beter Leven'-ster dwingend aan de markt op te leggen. Daarmee beperken ze immers de keuze-ruimte van producenten met eigen opvattingen en inzichten over het omgaan met dieren. Er zijn ook varkensboeren die hun tevreden klanten bedienen zonder zo'n ster, maar met een doordachte eigen visie, zoals de boeren van Friberne. Zij maken voor hun product – het kruidenvarken – veel meer afwegingen dan de simplistische hokruimte. Zo proberen ze controle over de slacht- en handelsketen te krijgen om via stressvrije slacht een betere kwaliteit vlees te kunnen leveren. Herleidbare kwaliteit van het

product is ook een waarde, die je in hun geval zou moeten honoreren met een 'Betere dood'-ster.

Een ander voorbeeld zijn de Gebroeders De Wolf, twee enthousiastelingen met een delicatessenwinkel in Amsterdam. Zij verwerken ganzenvlees uit de jacht, dat ze zelf met hun geweer oogsten, omdat ze graag willen weten waar ons eten vandaan komt. Duidelijk over de herkomst van vlees is een waarde die zij hoger achten dan het gejammer over wel of geen 'plezierjacht'. Wat geeft betuttelaars op afstand het recht om hen deze keuzeruimte te ontnemen, zoals Kamerleden Lutz Jacobi (PvdA), Stientje van Veldhoven (D66) en Rick Grashoff (GroenLinks) willen?

LASTENVERZWARING

Afgelopen jaar nam ik regelmatig enkele activisten tegen 'bodemberoerende

visserij' mee op een garnalenboot. Met echte levende vissers, zonder academische opleiding, maar wel met veertig jaar ervaring op zee. De academici van de Waddenvereniging gelden als zijnde 'deskundigen' op het gebied van visserij, maar waren nog nooit op een vissers-schip geweest. Ze hielden voor het eerst in hun leven een net vast, zagen voor het eerst een vangst garnalen. Wat geeft hen het recht om hun versie van 'duurzame' visserij op te dringen aan mensen die al decennia een vers kwaliteitsproduct uit eigen zee halen met praktische kennis van zaken? En met een eigen waardering van diezelfde mariene natuur?

Het evenwicht in de markt raakt kortom wel eens zoek tussen producenten van voedsel en de betuttelindustrie. Wat is hier dan 'het goede doel' dat loterijgeld verdient? Met hun papieren moraaldrum op supermarkten tasten campagnebedrijven zo een intrinsieke waarde aan, namelijk de keuzeruimte van producenten. De gevolgen vertalen zich in registratieplichten en lastenverzwaringen. Zo moeten vissers voor het MSC-keurmerk vele tonnen euro's aan extra lasten betalen, die je ze als klant liever bespaarde. Het recht op een bedrijfsvoering zonder dubieuze lastendruk is ook een waarde.

NATUUR

Inmiddels bestaan er plannen om het begrip intrinsieke waarde niet te beperken tot dieren, maar uit te breiden tot de natuur als geheel, door het op te nemen in de nieuwe Wet natuurbescherming. Volgens ecooloog en filosoof Diederik Boomsma lijkt dat meer op een getuigenis van mensen die willen laten zien hoe spiritueel ze zijn. Via het recht wil men vooruitlopen op een discussie waar de filosofie nog niet uit is. Anders gezegd: wie de meeste mediamacht veroverd, kan zo zijn willekeurige interpretatie van intrinsieke waarde aan anderen opleggen.

Want laten we wel wezen. De intrinsieke waarde van een dier of van de natuur zelf valt niet objectief vast te stellen. Zelfs de harde kern van academische pleitbezorgers moet zich beroepen op

subjectieve menselijke waarden als 'slim en sociaal' om de intrinsieke waarde van dieren te benoemen. 'Varkens zijn sociaal, vriendelijk en bijzonder slim', stelt Varkens in Nood op haar website vast. Maar waarom noemt Varkens in Nood dan niet de rangordestrijd die varkens tot bloedens toe voeren? Of is dat campagne-technisch niet zo handig? Op basis van eigen waarneming zou ik – meer biologisch getrouw – de website van Varkens in Nood openen met: 'Varkens zijn gericht op eten en dominantie om dat eten als eerste te bemachtigen'. Dat heeft niets met huisvesting of 'het systeem' te maken, maar met hun aard. Afgelopen zomer voerden we scharrelvarkens, die hier op een boerderij in Sint Nicolaasga waren gehuisvest in een open weide. Ondanks de ruimte die ze tot hun beschikking hadden, waren we getuige van de afranseling van het laaggeplaatste varken door de hoger geplaatste. Angstige kreten, ontblote ondertanden die in zijdes worden geplant. Ook dat is zeer 'natuurlijk'.

GELEGENHEIDSARGUMENT

Zo blijkt ook de intrinsieke waarde van het dier niet meer dan een gelegenheidsargument bij een standpunt dat toch al in steen was gebeiteld. Als de discussie over intrinsieke waarde iets positiefs heeft, dan is dat de waarde van menselijkheid. We zien bij dieren – in spiegelbeeld – wat het belang van beschaving is. Maar laten we vooral ook praktisch zijn. Mijn nieuwe kippen zijn bruine Barnevelder leghennen. Ik heb ze een naam gegeven, waardoor ze een intrinsieke waarde hebben gekregen als individu. Stientje en Marianne heten ze en zolang ze in ruil voor legmeel en etensresten scharreleieren geven, blijven ze buiten de pan. En dat is mijn eigen beslissing, zolang dat nog is toegestaan.🐣

Rypke Zeilmaker is natuur/wetenschaps-journalist en onderzoeker, gevestigd in het vrije Friesland.

beeld **Rypke Zeilmaker, Ellen Meinen, Susan Rexwinkel**